

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-48-51>

УДК 338.246.8-043.96(477)

СТРАТЕГІЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ПІСЛЯ ВІЙНИ

POST-WAR ECONOMY RECOVERY STRATEGY OF UKRAINE

Булик Оксана Богданівнакандидат економічних наук, доцент,
Львівський національний університет природокористування
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8733-5062>**Bulyk Oksana**

Lviv National Environmental University

Стаття присвячена актуальним питанням відновлення та модернізації України в післявоєнний період. В статті наведено динаміку основних економічних показників в довоєнний період та умовах війни, зокрема виявлено спад ВВП, експорту та імпорту, а також зростання рівня державних витрат та інфляції. Охарактеризовано план відбудови України, до якого увійшли такі пріоритетні статті: відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів, енергетична незалежність та курс на «зелену економіку», розширення та інтеграція логістики з ЄС, макрофінансова стабільність. Проаналізовано допомогу країн-партнерів, виявлено тенденцію до збільшення надання допомоги від США та ЄС. Висвітлено загальний обсяг двосторонніх зобов'язань щодо допомоги Україні з початку повномасштабного вторгнення до сьогоднішніх днів.

Ключові слова: війна, відновлення, економіка, план, допомога, країни-партнери, підтримка.

The purpose of the article is to analyze the current economic state of Ukraine and outline the strategy of helping partner countries in the formation of a strategy for economic recovery in the post-war period. To rebuild Ukraine after the war ends, a major global financial effort will be needed. This topic is relevant today, and will also be relevant and important for the next few years. After all, the reconstruction of our state is, unfortunately, a long and very expensive process. Therefore, we greatly count on the support of the world. The article is devoted to topical issues of restoration and modernization of Ukraine in the post-war period. The «Marshall Plan» is given as an example, which is identified with the recovery programs in the post-war period. The article uses methods of analysis, comparison of indicators and generalization. The dynamics of the main economic indicators in the pre-war period and during the war are presented, in particular, the decline of GDP, export and import, as well as the increase in the level of government spending and inflation are revealed. The reconstruction plan of Ukraine is characterized, which includes the following priority articles: restoration and modernization of housing and infrastructure of the regions, energy independence and the course towards a «green economy», expansion and integration of logistics with the EU, macro-financial stability. These articles largely meet the basic needs of the country both in the war and post-war period. The aid of the partner countries was analyzed, and a tendency towards an increase in the provision of aid from the USA and the EU was revealed. They have already contributed significantly to improving the current viability of the country, but in the medium and long term, more support is needed to restore the foundations of a free and prosperous state, true to European values and firmly integrated into the European and global economy, and to support it on the European path. The total volume of bilateral aid commitments to Ukraine from the beginning of the full-scale invasion to the present day is covered. Based on the results of the study, we can see that the countries have collected a significant amount of financial, humanitarian and military aid for Ukraine in order to protect themselves from the invasion of Russia. Also, considerable funds have been allocated and will be allocated in the future for the reconstruction of Ukraine in the post-war period. Through joint efforts, Ukraine will be rebuilt and raised from the ruins.

Keywords: war, recovery, economy, plan, aid, partner countries, support.

Постановка проблеми. З початку повномасштабного вторгнення російських загарбників Україна зазнала великих втрат людських ресурсів, руйнації критичної, виробничої та соціальної інфраструктури. Війна триває,

проте ми віримо у перемогу. Тому потрібно задуматися на тим, як ми будемо відбудувати і модернізувати країну після війни. Є багато різноманітних планів та версій відбудови України в поствоєнний період, в

тому числі, допомога з-за кордону. Ми вирішили зібрати думки разом і побачити, яка ж насправді стратегія відновлення економіки України після війни.

Щоб якісно відбудувати Україну, потрібно буде враховувати багато складових: пріоритетність, безпеку, фінансування, інноваційність та енергоефективність будівель. Однак ми не перші, хто йде цим шляхом – світ відбудовувався після Другої світової та інших війн. Відбудова Європи після Другої Світової Війни почалася аж через три роки після завершення. До цього періоду підтримання життєздатності повоєнної західноєвропейської економіки відбувалося через імпорт з Північної Америки, позики та субсидії з США та Канади. Саме «План Маршалла» став синонімом програм післявоєнної відбудови, тому вже на початку квітня 2022 року ця ідея була обговорена в МВФ та Світовому банку під знаковою для європейської історії дефініцією.

В Україні про відбудову її економіки та інфраструктури почали говорити на законодавчому рівні ще у квітні 2022р. 21 квітня Президент України підписав наказ про утворення Національної ради з відновлення України від наслідків війни [1]. Основними завданнями цього консультативно-дорадчого органу є: розроблення плану заходів з післявоєнного відновлення та розвитку інфраструктури та економіки України; розробка пропозицій щодо пріоритетних реформ, необхідних у воєнний та післявоєнний періоди; підготовка стратегічних планів, проектів нормативно-правових актів, реалізація яких допоможе у відновленні України в післявоєнний період. Станом на 2 травня 2022 року цим дорадчим органом був розроблений план відбудови України після війни, який включав такі принципи: повний доступ до ринків ЄС і G7; отримання статусу кандидата, а потім і повноправного членства в ЄС; побудова економіки на принципах дерегуляції та лібералізації; налагодження логістичних шляхів у західному напрямку; перехід від експорту сировини до переробки в тих галузях, які дають найбільшу експортну виручку; розвиток вітчизняного військово-промислового комплексу; енергетичне самозабезпечення буде досягнуто за рахунок збільшення власного видобутку газу та розвитку атомної енергетики; модернізація клімату; локалізація не менше 60% [2].

Більш детально і розгорнуто, охоплюючи всі сфери суспільства та економіки план відновлення України було представлено на кон-

ференції в Лугано 4–5 липня 2022 року [3]. Цей план було представлено в цілому як повний і детальний документ, який відображає основні напрями відбудови зруйнованого після війни господарства, чітко відокремлює кожен напрямок і набір ініціатив для нього, містить додаткові заходи, в тому числі законодавчі зміни. Таким чином, представлений план є базою для рішучих заходів з відновлення України після війни. Проте самостійно реалізувати цей план ослабленій і знекровленій внаслідок війни Україні не вдасться. Однозначно потрібна допомога партнерів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вже з перших місяців війни йшла мова про швидке її завершення та поступове відновлення інфраструктури та економіки загалом. Проте триває вже рік російської агресії, зазнають руйнації території України, а це значить, що і витрати на відновлення також зростають. Цій актуальній проблемі присвячені статті багатьох вітчизняних та зарубіжних видань. Зокрема, план відновлення досліджували у своїй праці Т. Беккер, Б. Айхенгрін, Ю. Городніченко, С. Гур'єв, С. Джонсон, Т. Милованов, К. Рогофф і Б. Ведер ді Мауро [4]. Про планування та підготовку сьогодні, заздалегідь, до закінчення військових дій говорить в своїх працях Городніченко Ю. [5] Ці кроки дадуть надію мільйонам українців, що після жайхтї війни є світло в кінці тунелю. Железняк Я. [6], на прикладі відновлення Європи після Другої світової війни відповідно до так званого «Плану Маршалла», наводить приклади успішних «налаштувань» донорської допомоги. Богдан Т. [7] в своїй праці наводить не лише позитивні аспекти самого плану відновлення, вале і його слабкі сторони. Таким чином, список праць можна доповнювати все новими прізвищами, адже тема різнопланова і дуже актуальна на сьогодні.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є аналіз сучасного економічного стану України та окреслення стратегії допомоги країн-партнерів у формуванні стратегії відновлення економіки в післявоєнний період.

Виклад основного матеріалу дослідження. Події війни продемонстрували вражаючу здатність протистояти ворогу України, яка є найбільшою країною, яка повністю лежить у Європі та шосту за величиною економіку. Оскільки масштаби нашої країни не малі, ворог хоче їх зменшити, розділити Україну, відібрати територію, людей та ресурси, які обернути проти неї. Це звична, історична

тактика московії. Вона завжди загарбувала сусідні князівства-землі та одразу ж мобілізувала їх проти наступної жертви.

Таким чином, Україна повинна бути готова тривалого протистояння. Для цього їй необхідна маса – військова, людська та економічна. Точніше потрібна необхідна кількість громадян та території, чисельність та оснащеність збройних сил, і обов'язково обсяг економіки, який вимірюється через ВВП країни. За перший рік після повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 року українська економіка втратила 30–35% ВВП (див. рис. 1). Це найбільше падіння економічної активності, яке країна зазнала з часів незалежності, і знадобляться роки, щоб від нього відновитися. Навіть після війни Україна, швидше за все, відчуватиме серйозну нестачу робочої сили на ринку праці, спричинену масовим потоком біженців. Пам'ять про війну також матиме тривалий вплив на інвестиційну привабливість країни. Ці проблеми вимагатимуть від керівників країни креативності. Хороша новина полягає в тому, що Україна здатна відновитися.

Економіка України сильно постраждала від спустошення російського вторгнення та необхідності відволікати виробничі потужності та робочу силу на військові зусилля. Ці цифри дають уявлення лише про деякі економічні

зміни – великий і постійний розрив між державними доходами та державними витратами, стрімкий рівень інфляції, який виникає через те, що центральний банк друкує гроші, щоб заповнити цю прогалину, і наслідки торговельного дефіциту підриває український експорт (рис. 2, 3, 4).

Щодо плану відновлення, то він складається з двох етапів, 2023–2025 і 2026–2032, і охоплює 850 широкомасштабних проектів, які потребують фінансування на загальну суму приблизно 750 мільярдів доларів (табл. 1). У плані зазначено, що зміцнення українських інституцій і «деолігархізація» є його «фундаментальними передумовами», включаючи прозорість публічних даних, перезапуск антикорупційних офісів, реформування правоохоронних органів, впровадження законодавства про корпоративне управління та синхронізацію антимонопольних практик з ЄС.

Як бачимо, найбільше фінансування виділено на відбудову житла та інфраструктури, і це природньо, адже масштаби руйнації житлових масивів вражають. Також великими є витрати на забезпечення енергетичної незалежності та переходу до «зеленої економіки». Адже Україна практично повністю залежить від іноземних держав та компаній, імпортуючи основні види палива – природний газ, нафту, а останнім часом і вугілля. Більше того, близько

Рис. 1. Динаміка ВВП з 1994 по 2022 роки

Джерело: [8]

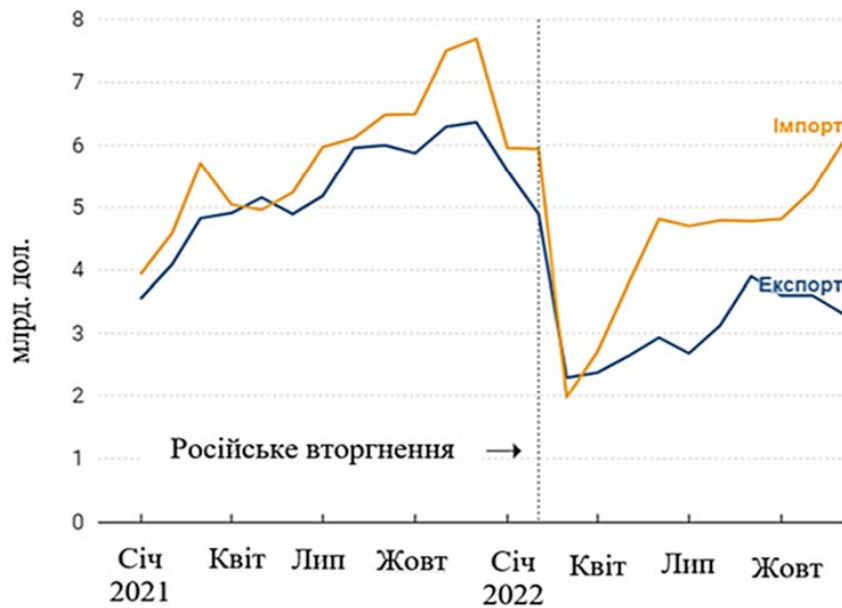

Рис. 2. Експорт та імпорт України, в млрд. дол.

Джерело: [9]

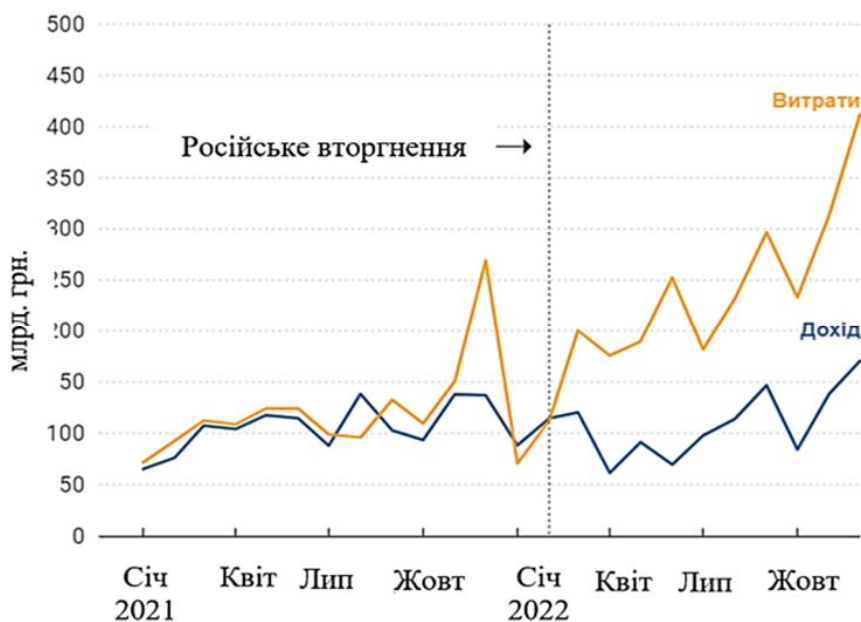

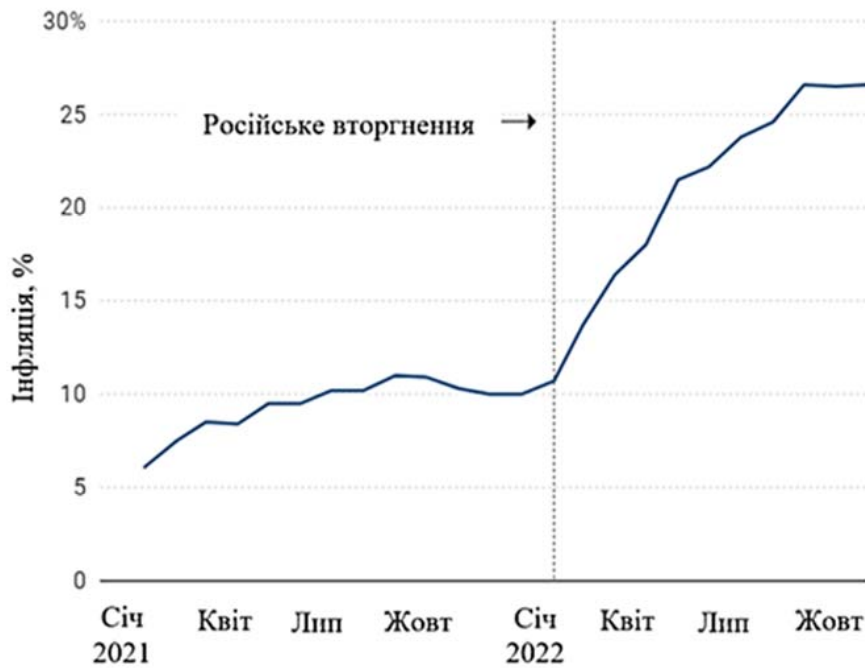
Рис. 3. Державні витрати України (в українських гривнях)

Джерело: [10]

85% вуглеводнів Україна закуповувала в росії, або ж транспортувала через російську територію. Тому енергетична незалежність, особливо від росії, є не менш важливою для України, а ніж незалежність територіальна. Ну і ще однією найбільш витратною статтею є розширення та інтеграція логістики з ЄС. Це й не дивно, адже Україна з 2014 року веде політику європейського вектору розвитку та інтеграції.

Фінансувати відновлення передбачено з усіх можливих джерел. Для цього українською владою було створено низку фондів:

- Фонд підтримки армії;
- Гуманітарний фонд;
- Фонд відновлення майна та зруйнованої інфраструктури;
- Фонд підтримки малого та середнього бізнесу;

*Примітка: ІСЦ вимірює зміну цін на ринковий кошик товарів і послуг, які купують українські домогосподарства. Дані не враховують ціни на окупованих Росією частинах України.

Рис. 4. Рівень інфляції в Україні, %

Джерело: [11]

Таблиця 1

Список національних програм у плані

№ п/п	Національні програми	Витрати на реалізацію програми, млрд. дол.
1.	Зміцнення інституційної спроможності	0,1
2.	Діджиталізація державних програм	0,1
3.	Зміцнення безпеки та оборони	50
4.	Подальша інтеграція до ЄС	1
5.	Відновлення природнього середовища	20
6.	Енергетична незалежність та курс на «зелену економіку»	130
7.	Поліпшення клімату бізнес-середовища	5
8.	Забезпечення конкурентного доступу до капіталу	75
9.	Макрофінансова стабільність	60-80
10.	Розвиток секторів економіки з доданою вартістю	50
11.	Розширення та інтеграція логістики з ЄС	120-160
12.	Відновлення та модернізація житла та інфраструктури регіонів	150-250
13.	Відновлення та модернізація соціальної інфраструктури	25
14.	Розвиток системи освіти	5
15.	Модернізація системи охорони здоров'я	5
16.	Розвиток систем культури та спорту	20
17.	Забезпечення ефективної соціальної політики	7

Джерело: сформовано на підставі [12]

- Фонд відновлення та трансформації економіки;
- Фонд обслуговування та погашення державного боргу.

Також власне для відбудови створено окремий Фонд відновлення України [13].

Європа активно сприяє акумулюванню коштів для відновлення України, зокрема для цього енергетичним співтовариством створено для України Фонд відновлення зруйнованої російською війною енергетичної інфраструктури, донорами якого переважно стануть держави-члени ЄС. Наповнювати ці фонди Україна насамперед сподівається через на допомогу країн-партнерів та міжнародних інституцій, зокрема Світового банку, Міжнародного валютного фонду, Європейського інвестиційного банку, Європейського банку реконструкції та розвитку. Окремим напрямом виступає допомога великих міжнародних компаній та благодійних фондів.

З початку загарбницької війни росії ЄС і його держави-члени, а також європейські фінансові інституції надають до 50 мільярдів євро фінансової, гуманітарної, екстреної, бюджетної та військової підтримки: 37,8 млрд євро на підтримку його загальної економічної, соціальної та фінансової стійкості. Це включає безпрецедентний пакет фінансової підтримки до 18 мільярдів євро на

2023 рік. Близько 12 мільярдів євро військової допомоги також було надано в рамках Європейського фонду миру та безпосередньо державами-членами [14].

26 січня 2023 року було запущено Міжвідомчу донорську координаційну платформу [15] для підтримки процесу ремонту, відновлення та реконструкції в Україні. Платформа дозволяє тісно координувати міжнародні донори та фінансові організації та забезпечує узгоджену, прозору та підзвітну підтримку. Її метою є забезпечення покращеної координації між усіма ключовими гравцями, які надають короткострокову фінансову підтримку, а також довгострокову допомогу на етапі реконструкції.

Що стосується допомоги з боку США, з 24 січня 2022 року по 15 січня 2023 року Сполучені Штати надали близько 73,2 мільярда євро двосторонньої фінансової, гуманітарної та військової допомоги Україні з огляду на російське вторгнення, яке почалося в лютому 2022 року [16]. Загальний обсяг двосторонніх зобов'язань щодо допомоги Україні в період з 24 січня 2022 року по 15 січня 2023 року за типом і країною чи організацією подано на рис. 5.

Це ще не повний перелік країн, які долучилися до допомоги у фінансовому, гуманітарному чи військовому плані. І це також свідчить

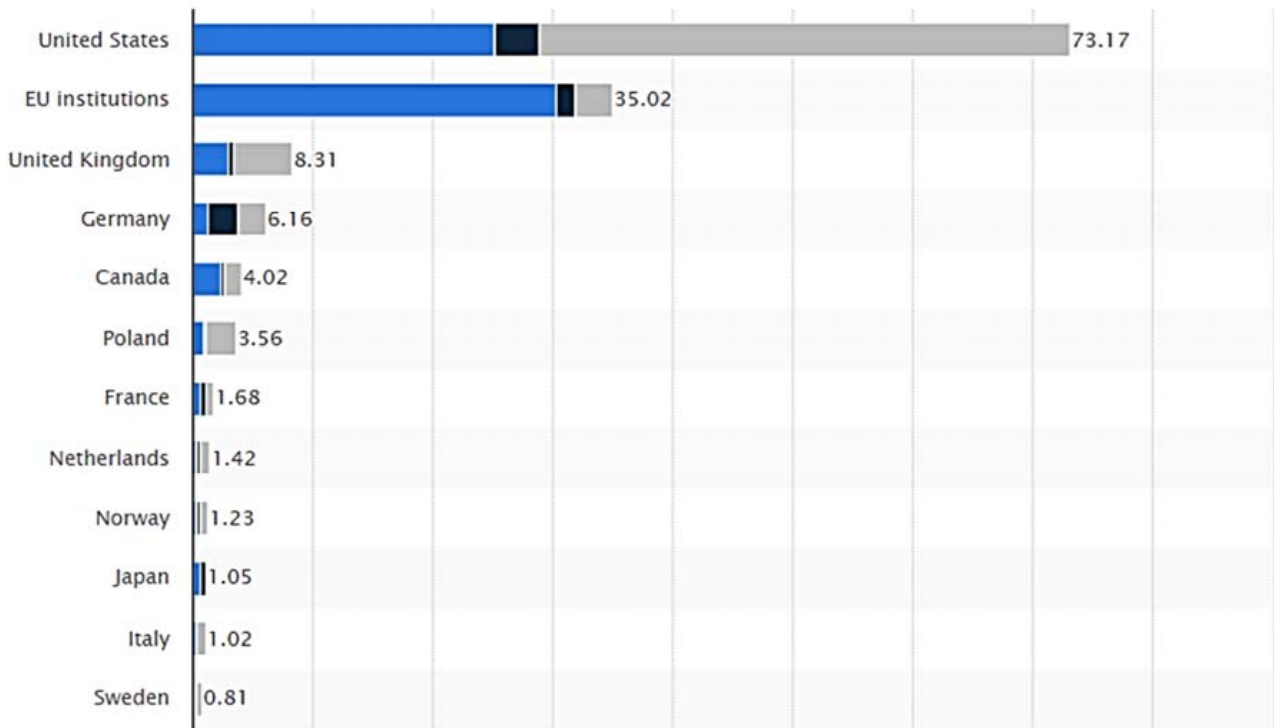

Рис. 5. Допомога Україні від світу, в млрд. євро

Джерело: [16]

про визнання ними росії як агресора проти України.

Щодо репарацій з росії, як ще одного джера для відновлення після війни, то наразі кілька країн розглядають можливість використання заморожених російських активів для покриття збитків від агресії. Сюди входить і ЄС, який заморозив понад 300 мільярдів доларів активів, що належать Центральному банку Росії, і ще 30 мільярдів доларів, пов'язаних з олігархами, тісно пов'язаними путіним [17]. Спільна система, яка гарантувала б ефективне використання цих коштів, не лише компенсувала б втрати України, але й могла б допомогти реструктурувати українську економіку після війни.

Висновки з даного дослідження. Завдяки правильному плануванню Україна може змінити фокус, перетворивши недоліки на можливості. Українські політики повинні наголошувати на зростанні продуктивності праці – і використовувати наслідки війни як шанс модернізувати економіку та державний

апарат, включаючи впровадження низьковоглецевого виробництва, підвищення енергоємності економіки та використання досягнень інформаційних технологій для покращення державних послуг. Іншими словами, мета полягає в тому, щоб за короткий проміжок часу досягти всіх структурних змін, через які інші європейські країни проходили роками.

Перш за все, вони повинні підготувати нову інституційну базу. Україна може використати наявні успіхи, зокрема швидку та ефективну цифровізацію країни. Це зробило бюрократію ефективнішою, а ведення бізнесу легшим. Цифрові рішення також значно зменшують корупцію, яка завжди вважалася основною проблемою.

По-друге, Україна має зосередитися на підвищенні продуктивності та модернізації виробництва як ключових рушіїв економічного відновлення. Це не лише вирішить проблему нестачі робочої сили, але й сприятиме більшій інтеграції України у світове економічне співтовариство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Указ президента України «Питання Національної ради з відновлення України від наслідків війни». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (дата звернення: 17.03.2023).
2. Пилипенко Я. Відбудова України після війни. URL: <https://ti-ukraine.org/en/blogs/reconstruction-of-ukraine-after-the-war/> (дата звернення: 20.03.2023).
3. 4–5 липня – Конференція з питань відновлення України (Лугано, Швейцарія). URL: <https://www.kmu.gov.ua/events/4-5-lipnya-konferenciya-z-pitan-vidnovlennya-ukrayini-lugano-shvejcariya> (дата звернення: 17.03.2023).
4. Беккер Т. Б., Айхенгрін Ю., Городніченко С., Гур'єв С., Джонсон Т., Милованов К., Рогофф і Б. Ведерді Мауро. План реконструкції України. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (дата звернення: 18.03.2023).
5. Городніченко Ю. Відбудувати краще, ніж було: основні принципи відновлення України. *Економічна правда*. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/13/694934/> (дата звернення: 17.03.2023).
6. Железняк Я. Відновлення України після війни: 5 прикладів успішних «налаштувань» донорської допомоги. URL: https://lb.ua/economics/2022/06/24/521109_vidnovlennya_ukraini_pislya_viyni_5.html (дата звернення: 19.03.2023).
7. Богдан Т. План відновлення України: сильні та слабкі сторони. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html (дата звернення: 19.03.2023).
8. Reconstruction of Ukraine: how will politicians shape the country after the war? URL: <https://www.economicsobservatory.com/rebuilding-ukraine-how-will-policy-makers-shape-the-country-after-the-war> (дата звернення: 21.03.2023).
9. Статистика зовнішнього сектору – НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (дата звернення: 21.03.2023).
10. Національний банк України «Державний бюджет». URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (дата звернення: 20.03.2023).
11. «Індекси споживчих цін». Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (дата звернення: 21.03.2023).
12. Україна представила план відновлення країни – подробиці. Слово і діло. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/04/novyna/suspilstvo/ukrayina-predstavyla-plan-vidnovlennya-krayiny-podrobyczy> (дата звернення: 17.03.2023).
13. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini> (дата звернення: 17.03.2023).

14. Відбудова України. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/reconstruction-ukraine_en (дата звернення: 20.03.2023).
15. Євроінтеграційний портал. Розпочала роботу Координаційна платформа донорів із відновлення України. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/rozpochala-robotu-koordinaciyna-platforma-donoriv-iz-vidnovlennya-ukrayiny-0> (дата звернення: 20.03.2023).
16. The total amount of bilateral aid commitments to Ukraine in the period from January 24, 2022 to January 15, 2023 by type and country or organization. URL: <https://www.statista.com/statistics/1303432/total-bilateral-aid-to-ukraine/> (дата звернення: 18.03.2023).
17. Reconstruction of Ukraine: how will politicians shape the country after the war? URL: <https://www.economicsobservatory.com/rebuilding-ukraine-how-will-policy-makers-shape-the-country-after-the-war> (дата звернення: 19.03.2023).

REFERENCES:

1. Decree of the President of Ukraine «Issues of the National Council on the Recovery of Ukraine from the Consequences of the War». URL: <https://www.president.gov.ua/documents/2662022-42225> (accessed 17.03.2023).
2. Pylypenko Ya. Reconstruction of Ukraine after the war. URL: <https://ti-ukraine.org/en/blogs/reconstruction-of-ukraine-after-the-war/> (accessed 20.03.2023).
3. July 4-5 – Conference on the restoration of Ukraine (Lugano, Switzerland. URL: <https://www.kmu.gov.ua/events/4-5-lipnya-konferenciya-z-pitan-vidnovlennya-ukrayini-lugano-shvejcariya> (accessed 17.03.2023).
4. Becker, T., B. Eichengreen, Y. Gorodnichenko, S. Guryev, S. Johnson, T. Milovanov, K. Rogoff, and B. Vedder di Mauro. Plan of reconstruction of Ukraine. URL: https://cepr.org/system/files/2022-12/reconstruction%20book_Ukrainian_0.pdf (accessed 18.03.2023).
5. Horodnichenko Yu. Rebuilding better than it was: basic principles of Ukraine's recovery. Economic truth. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2022/12/13/694934/> (accessed 17.03.2023).
6. Zheleznyak, Ya. Reconstruction of Ukraine after the war: 5 examples of successful «settings» of donor aid. URL: https://lb.ua/economics/2022/06/24/521109_vidnovlennya_ukraini_pislya_viyni_5.html (accessed 19.03.2023).
7. Bohdan T. Ukraine's Recovery Plan: Strengths and Weaknesses. URL: https://lb.ua/blog/tetiana_bohdan/526637_plan_vidnovlennya_ukraini_silni.html (accessed 19.03.2023).
8. Reconstruction of Ukraine: how will politicians shape the country after the war? URL: <https://www.economicsobservatory.com/rebuilding-ukraine-how-will-policy-makers-shape-the-country-after-the-war> (accessed 21.03.2023).
9. External sector statistics - NBU. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/sector-external> (Accessed 21.03.2023)
10. National Bank of Ukraine «State Budget». URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/supervision-statist> (accessed 20.03.2023).
11. National Bank of Ukraine. «Indices of consumer prices». URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators> (accessed 21.03.2023).
12. Ukraine presented the country's recovery plan – details. Word and deed. URL: <https://www.slovoidilo.ua/2022/07/04/novyna/suspilstvo/ukrayina-predstavyla-plan-vidnovlennya-krayiny-podrobyczy> (accessed 17.03.2023).
13. Government portal. URL: <https://www.kmu.gov.ua/gromadskosti/fondi-vidnovlennya-ukrayini> (accessed 17.03.2023).
14. Reconstruction of Ukraine. URL: https://eu-solidarity-ukraine.ec.europa.eu/eu-assistance-ukraine/reconstruction-ukraine_en (accessed 20.03.2023).
15. European integration portal. The Coordination Platform of Donors for the Reconstruction of Ukraine has started its work. URL: <https://eu-ua.kmu.gov.ua/novyny/rozpochala-robotu-koordinaciyna-platforma-donoriv-iz-vidnovlennya-ukrayiny-0> (accessed 20.03.2023).
16. The total amount of bilateral aid commitments to Ukraine in the period from January 24, 2022 to January 15, 2023 by type and country or organization. URL: <https://www.statista.com/statistics/1303432/total-bilateral-aid-to-ukraine/> (accessed 18.03.2023).
17. Reconstruction of Ukraine: how will politicians shape the country after the war? URL: <https://www.economicsobservatory.com/rebuilding-ukraine-how-will-policy-makers-shape-the-country-after-the-war> (accessed 19.03.2023).